

Qazaqstan Respublikasy Zañnama jáne quqyqtyq aqparat institutyńyń

JARSHYSY

gylymi-quqyqtyq jýrnal №4 (75)-2023

Құрылтайшы және баспагер:

«Қазақстан Республикасының
Заңнама және құқықтық
ақпарат институты» ШЖҚ РМК
2006 жылдан бастап шығады
Журналдың материалдары
www.zqai.kz

сайтында орналастырылған
Заң ғылымдары бойынша диссертациялардың
негізгі ғылыми нәтижелерін жариялауға
арналған басылымдар тізіліміне енгізілген
(ҚР БҒМ БҒССҚК 14.02.2022 ж.
№38 бұйрығы)

Редакциялық кеңес құрамы

Сәріпқов Р.Қ. - з.ғ.к., Қазақстанның еңбек
сіңірген қайраткері (Астана, Қазақстан) –
(төраға)
Абайділинов Е.М. – з.ғ.д. (Астана,
Қазақстан)
Абызов Р.М. – з.ғ.д. (Барнаул, Ресей)
Белых В.С. – з.ғ.д. (Екатеринбург, Ресей)
Губин Е.П. – з.ғ.д. (Мәскеу, Ресей)
Мельник Р.С. – з.ғ.д. (Астана,
Қазақстан)
Моисеев А.А. – з.ғ.д. (Мәскеу, Ресей)
Муромцев Г.И. – з.ғ.д. (Мәскеу, Ресей)
Рахметов С.М. – з.ғ.д. (Астана,
Қазақстан)
Малиновский В.А. – з.ғ.д. (Астана,
Қазақстан)
Унзила Шапақ – з.ғ.д. (Астана, Қазақстан)

Бас редактор

Дүйсенов Е.А. – з.ғ.к.

Редакциялық алқа құрамы

Азер Алиев – PhD (Киль, Германия)
Байниязова З.С. – з.ғ.к. (Саратов, Ресей)
Жанғарашев Р.М. – LL.M (Астана,
Қазақстан)
Ишқов К.А. – з.ғ.д., доцент (Мәскеу, Ресей)
Қазбаева Ә.Ғ. – з.ғ.к. (Астана, Қазақстан)
Қалиева А.Ө. – (Астана, Қазақстан)
Қаржаубаев С.С. – з.ғ.к. (Астана, Қазақстан)
Князова А.Ж. – LL.M (Астана, Қазақстан)
Құлжабаева Ж.О. – з.ғ.к. (Астана,
Қазақстан)
Мұрзаев К.Т. – (Астана, Қазақстан)
Нұрмағамбетов Р.Ғ. – PhD (Челябинск, Ресей)
Примашев Н.М. – з.ғ.к. (Астана,
Қазақстан)
Рахымбердин К.Х. – з.ғ.д. (Өскемен,
Қазақстан)
Салықова Д.Ө. – (Астана, Қазақстан)
Тегізбекова Ж.Ч. – з.ғ.к. (Бишкек,
Қыргызстан)

Редактор – Қолтубаева Г.Б.
Беттеуші – Ақылбаева С.А.
Тел.: 8 (7172) 26-61-29

Қазақстан Республикасы Ақпарат
және коммуникациялар министрлігі
Ақпарат комитетінің
БАҚ есепке қою туралы куәлігі
№ 17761-Ж 25.06.2019 ж.
(Алғашқы есепке қою кезі
№6592-Ж. 07.09.2005 ж.)

Мекен-жайы: Қазақстан Республикасы,
010000, Астана қ., Жеңіс даңғ., 15А
тел.: 8(7172)26-61-22
www.zqai.kz, e-mail: instzak-kz@mail.ru
institutzakonodatelstva@gmail.com

Редакция бағанасы.....7

Мемлекет және құқық теориясы

А.И. БИРМАНОВА, Ж.С. ШУКЕНОВА,
Д.К. РУСТЕМБЕКОВА Білім алушылар мен оқытушылардың
корпоративтік мінез-құлқындағы мәдени құқықтар.....13
А.С. АХМЕТОВ Жемқорлық түсінігін зерттеудің кейбір
аспектілері.....21
Д.А. БАКИРОВ, Н.Д. МЫРЗАТАЕВ, Г.А. СТАМКУЛОВА
Қазақстандық құқықтық менталитеттің нормативтік құқықтық
қамтамасыз етілуін жетілдіру мәселелері.....33

Конституциялық және әкімшілік құқық

Қ.Е. ИСМАҒҰЛОВ, Е.Н. КАЛИАКПЕРОВА,
А.К. ЕСКЕНДІРОВ Қылмыстық-процестік преюдициясы
институтының конституцияға сәйкестігі.....43
Р.Г. НҰРМАҒАМБЕТОВ, С.К. УКИН, Н.А. НАЛИЗКО
Цифрлық технологиялармен жасалған құқықтың жаңа
объектілері және олармен құқықтық қатынастардың
құқықтық нәтижелері.....53
Т.В. ЧЕХОВИЧ Құқықтық актілердің оқылу жарам-
дылығын қамтамасыз етудің жеке аспектілері.....61

Азаматтық және азаматтық-процестік құқық

А.А. АМАНГЕЛДІ Интеллектуалдық меншік құқығының
жеке құқық салаларымен өзара байланысы.....70
Ф.Г. ИБРАГИМОВА, Д.Б. РАЗИЕВА, Е.М. АЙТКАЗИН
Білім беру ұйымдарындағы «WELL-BEING» тұжырымдамасы:
корпоративтік мәдениетке енгізудің құқықтық тетіктері.....80
Э.Б. АБЛАЕВА Қазақстан Республикасының мамандан-
дырылған отбасылық соттары.....89
Э.Б. АБЛАЕВА, А.Р. ЕНСЕБАЕВА, С.М. МУХТАРОВА,
С.Б. САУТБАЕВА, М.А. УТАНОВ Қазақстан Республикасы-
ның азаматтық сот ісін жүргізудегі сот медиациясы.....102
Ғ.Б. АХМЕТ, Д.Н. БЕКЕЖАНОВ, Г.К. КОПБАСАРОВА
Климатты қорғау саласын цифрландырудағы құқықтық
реттеу мәселелері.....115

Қылмыстық құқық және қылмыстық процесс

С.М. РАХМЕТОВ Қылмыстық-құқықтық қатынастарды
реттеу саласындағы нормашығармашылық қызмет.....122
К.Н. ШАКИРОВ, А.А. АРЫН, А.Б. ОТАРБАЕВА,
Г.А. КУАНАЛИЕВА Сыбайлас жемқорлыққа қарсы сараптама
жасауда сыбайлас жемқорлық көріністерінің тәуекел фактор-
ларын болдырмаудың өзектілігі.....133

Р.Р. ГАЛЯУТДИНОВ (Уфа қ., Ресей) «Қауіп» лауазымдық зорлық-зомбылық қылмыстарын жасау тәсілдері жүйесіндегі психикалық зорлық-зомбылық ретінде (Ресей Федерациясының құқық қолдану практикасы мысалында).....	144
З.Т. АБДУКАРИМОВА, Н.К. АБДРАМАНОВА, М.Б. ҚАЙНАЗАРОВА Қазақстандағы әйелдерге қарсы тұрмыстық зорлық-зомбылықтың криминологиялық сипаттамасы.....	150
Б.Т. АУЕШОВА Қоғамдық қауіпсіздік пен құқықтық тәртіпті қамтамасыз етуді іске асыру ретінде «Қауіпсіз қала» жүйесін енгізу.....	158

Халықаралық құқық және салыстырмалы құқықтану

Е.М. АБАЙДІЛДАНОВ, Ш.В. ТЛЕПИНА, М.Ж. КУЛИКПАЕВА Білім беруге қол жетімді құқықтық қамтамасыз ету саласындағы мақсатты топтардың халықаралық және отандық деңгейдегі өзара әрекеті.....	165
ВАН ХУНВЭЙ (Харбин қ., Қытай), ЧЖАН ЦЗЮ Шанхай ынтымақтастық ұйымына мүше мемлекеттердің энергетикалық ынтымақтастығының құқықтық аспектілері.....	176
Ж.Б. МҰЗТАУОВ, Ю.А. ГАВРИЛОВА Траншекаралық су объектілері бойынша келісімдер: жай-күйі және даму перспективалары.....	183
А.А. ЕШНАЗАРОВ, Д.Т. АМУРТАЕВА, А.С. ҚУАТОВА Алқабилердің қатысуымен соттардың қызметін салыстырмалы талдау: АҚШ пен Қазақстан мысалында.....	194

Құқықтық мониторинг

Р.Қ. СӘРПЕКОВ Қоғамдық қатынастарды заңнамалық және заңға тәуелді реттеу мәселелері (кейбір теориялық және құқықтық аспектілер).....	203
М.И. ДЯЧУК, А.С. РАМАЗАНОВА Қылмыстық процестегі медиация жанжалдарды реттеудің ерекше тетігі ретінде.....	216

Мемлекеттік тілдегі заңшығармашылық практикасынан

А.К. МАХАМБЕТОВА Заң техникасының кейбір тәсілдері.....	223
---	-----

Жас ғалым мінбері

З.Н. АМАНЖОЛОВА Қазақстан Республикасының бас мемлекеттік санитариялық дәрігерінің төтенше жағдай кезінде шығаратын қаулыларын қабылдау және күшін жоюдың кейбір мәселелері.....	232
М.З. КЕНЖАЛИЕВ Ислам қаржысын құқықтық реттеу: Қазақстан Республикасы, «Астана» халықаралық қаржы орталығы және Ұлыбританияның құқықтық базасын салыстырмалы талдауы.....	241

«Жаршының» архивтегі беттері

Қ.Т. МЫРЗАШЕВ З.Ғ.Д. Л.Т. Жанұзақова мен З.Ғ.К. Б.Қ. Нұрғазиновтің «Қазақстан қоғамының тұрақтылығы мен дамуын қамтамасыз етудегі Қазақстан Республикасы Конституциясының рөлі» атты ғылыми жарияланымына оралғанда.....	250
--	-----

ЗҚАИ-ның ғылыми қызметі туралы ақпарат	257
---	-----

Учредитель и издатель:
РГП на ПХВ «Институт законодательства
и правовой информации
Республики Казахстан»
Издаётся с 2006 года
Все материалы журнала размещаются на
сайте www.zqai.kz
Включен в перечень изданий для публикации
основных научных результатов диссертаций
по юридическим наукам
(Приказ КОКСОН МОН РК №38
от 14.02.2022 г.)

Состав Редакционного совета
Сарпеков Р.К. – к.ю.н., Заслуженный
деятель Казахстана (Астана, Казахстан) –
(председатель)
Абайдылиев Е.М. – д.ю.н. (Астана,
Казахстан)
Абызов Р.М. – д.ю.н. (Барнаул, Россия)
Белых В.С. – д.ю.н. (Екатеринбург, Россия)
Губин Е.П. – д.ю.н. (Москва, Россия)
Мельник Р.С. – д.ю.н. (Астана,
Казахстан)
Моисеев А.А. – д.ю.н. (Москва, Россия)
Муромцев Г.И. – д.ю.н. (Москва, Россия)
Рахметов С.М. – д.ю.н. (Астана, Казахстан)
Малиновский В.А. – д.ю.н. (Астана,
Казахстан)
Унзила Шапак – д.ю.н. (Астана, Казахстан)

Главный редактор
Дюсенов Е.А. – к.ю.н.

Состав Редакционной коллегии
Азер Алиев – PhD (Киль, Германия)
Байниязова З.С. – к.ю.н. (Саратов, Россия)
Джангарашев Р.М. – LL.M. (Астана,
Казахстан)
Ишеев К.А. – д.ю.н. (Москва, Россия)
Казбаева А.Г. – к.ю.н. (Астана,
Казахстан)
Калиева А.У. – (Астана, Казахстан)
Каржаубаев С.С. – к.ю.н. (Астана,
Казахстан)
Киязова А.Ж. – LL.M. (Астана, Казахстан)
Кулжабаева Ж.О. – к.ю.н. (Астана,
Казахстан)
Мурзаев К.Т. – (Астана, Казахстан)
Нурмагамбетов Р.Г. – PhD (Челябинск,
Россия)
Примашев Н.М. – к.ю.н. (Астана,
Казахстан)
Рахимбердин К.Х. – д.ю.н. (Усть-Каменно-
горск, Казахстан)
Салыкова Д.О. – (Астана, Казахстан)
Тегизбекова Ж.Ч. – к.ю.н. (Бишкек,
Кыргызстан)

Редактор – **Колтубаева Г.Б.**
Верстка – **Акылбаева С.А.**
Тел.: 8 (7172) 26-61-29

Свидетельство о постановке
на учет СМИ № 17761-Ж
от 25.06.2019 г. Комитета информации
Министерства информации и
коммуникаций Республики Казахстан
(Первичная постановка на учет №6592-
Ж. 07.09.2005 г.)

Адрес: Республика Казахстан, 010000,
г. Астана, пр. Жеңіс, 15А
тел.: 8 (7172) 26-61-22
www.zqai.kz, e-mail: instzak-kz@mail.ru
institutzakonodatelstva@gmail.com

ВЕСТНИК

Института законодательства и правовой
информации Республики Казахстан

научно-правовой журнал №4 (75)-2023

Колонка редакции9

Теория государства и права

А.И. БИРМАНОВА, Ж.С. ШУКЕНОВА,
Д.К. РУСТЕМБЕКОВА Культурные права в корпоративном
поведении обучающихся и преподавателей.....13
А.С. АХМЕТОВ Некоторые аспекты изучения понятия
коррупции.....21
Д.А. БАКИРОВ, Н.Д. МЫРЗАТАЕВ, Г.А. СТАМКУЛОВА
Вопросы совершенствования нормативно-правового обеспе-
чения казахстанского правового менталитета.....33

Конституционное и административное право

К.Е. ИСМАГУЛОВ, Е.Н. КАЛИАКПЕРОВА,
А.К. ЕСКЕНДИРОВ Конституционность института
уголовно-процессуальной преюдиции.....43
Р.Г. НУРМАГАМБЕТОВ, С.К. УКИН, Н.А. НАЛИЗКО
Новые объекты права, созданные цифровыми техноло-
гиями, и юридические последствия связанных с ними
правоотношений.....53
Т.В. ЧЕХОВИЧ Отдельные аспекты обеспечения чита-
бельности юридических актов.....61

Гражданское и гражданско-процессуальное право

А.А. АМАНГЕЛЬДЫ Взаимодействие права интеллекту-
альной собственности с отраслями частного права.....70
Ф.Г. ИБРАГИМОВА, Д.Б. РАЗИЕВА, Е.М. АЙТКАЗИН
«WELL-BEING» концепция в организациях образования:
правовые механизмы внедрения в корпоративную
культуру.....80
Э.Б. АБЛАЕВА Специализированные семейные суды
Республики Казахстан.....89
Э.Б. АБЛАЕВА, А.Р. ЕНСЕБАЕВА, С.М. МУХТАРОВА,
С.Б. САУТБАЕВА, М.А. УТАНОВ Судебная медиация
в гражданском судопроизводстве Республики Казахстан...102
Г.Б. АХМЕТ, Д.Н. БЕКЕЖАНОВ, Г.К. КОПБАСАРОВА
Проблемы правового регулирования цифровизации
в области охраны климата.....115

Уголовное право и уголовный процесс

С.М. РАХМЕТОВ Нормотворческая деятельность в сфере
регулирования уголовно-правовых отношений.....122

К.Н. ШАКИРОВ, А.А. АРЫН, А.Б. ОТАРБАЕВА, Г.А. КУАНАЛИЕВА Актуальность исключения факторов риска коррупционных проявлений в процессе проведения антикоррупционной экспертизы.....133

Р.Р. ГАЛЯУТДИНОВ (г. Уфа, Россия) «Угроза» как психическое насилие в системе способов совершения должностных насильственных преступлений (на примере правоприменительной практики Российской Федерации).....144

З.Т. АБДУКАРИМОВА, Н.К. АБДРАМАНОВА, М.Б. КАЙНАЗАРОВА Криминологическая характеристика домашнего насилия в отношении женщин Казахстана.....150

Б.Т. АУЕШОВА Внедрение системы «Безопасный город» как реализация обеспечения общественной безопасности и правопорядка.....158

Международное право и сравнительное правоведение

Е.М. АБАЙДЕЛЬДИНОВ, Ш.В. ТЛЕПИНА, М.Ж. КУЛИКПАЕВА Взаимодействие целевых групп на международном и внутригосударственном уровнях в сфере правового обеспечения доступа к образованию.....165

ВАН ХУНВЭЙ (г. Харбин, Китай), ЧЖАН ЦЗЮЮ Правовые аспекты энергетического сотрудничества государств-членов Шанхайской организации сотрудничества.....176

Ж.Б. МУЗТАУОВ, Ю.А. ГАВРИЛОВА Соглашения по трансграничным водным объектам: состояние и перспективы развития.....183

А.А. ЕШНАЗАРОВ, Д.Т. АМУРТАЕВА, А.С. КУАТОВА Сравнительный анализ деятельности судов с участием присяжных заседателей: на примере США и Казахстана....194

Правовой мониторинг

Р.К. САРПЕКОВ Вопросы законодательного и подзаконного регулирования общественных отношений (некоторые теоретико-правовые аспекты).....203

М.И. ДЯЧУК, А.С. РАМАЗАНОВА Медиация в уголовном процессе как особый механизм урегулирования конфликтов.....216

Из практики законотворчества на государственном языке

А.К. МАХАМБЕТОВА Некоторые подходы юридической техники.....223

Трибуна молодого ученого

З.Н. АМАНЖОЛОВА Некоторые вопросы принятия и отмены постановлений главного государственного санитарного врача Республики Казахстан, издаваемых при чрезвычайном положении.....232

М.З. КЕНЖАЛИЕВ Правовое регулирование исламских финансов: сравнительный анализ законодательной базы Республики Казахстан, Международного финансового центра «Астана» и Великобритании.....241

Архивные страницы «Вестника»

К.Т. МУРЗАШЕВ Возвращаясь к научной публикации д.ю.н. Л.Т. Жанузаковой и к.ю.н. Б.К. Нургазинова «Роль Конституции Республики Казахстан в обеспечении стабильности и развитии казахстанского общества».....250

Информация о научной деятельности ИЗПИ257

Founder and publisher:
RSE on the REM «Institute
of Legislation and Legal information
of the Republic of Kazakhstan»
Published since 2006
All journal materials are placed
on the website
www.zqai.kz
Included in the list of publications of basic
scientific results of dissertations on legal
sciences (Order CCES MES RK №38
from 14.02.2022)

Editorial Council members

Sarpekov R.K. – c.j.s., *Honored Worker of
Kazakhstan (Astana, Kazakhstan) – (Chairman)*
Abaydeldinov E.M. – d.j.s. (Astana,
Kazakhstan)
Abyzov R.M. – d.j.s. (Barnaul, Russian)
Belih V.S. – d.j.s. (Ekaterinburg, Russian)
Gubin E.P. – d.j.s. (Moscow, Russian)
Melnik R.S. – d.j.s. (Astana, Kazakhstan)
Moiseev A.A. – d.j.s. (Moscow, Russian)
Muromcev G.I. – d.j.s. (Moscow, Russian)
Rahmetov S.M. – d.j.s. (Astana, Kazakhstan)
Malinovskiy V.A. – d.j.s. (Astana, Kazakhstan)
Unzila Shapak – d.j.s. (Astana, Kazakhstan)

Chief Editor

Dyussenov Ye.A. – c.j.s.

Editorial Board members

Azer Aliyev – PhD (Kiel, Germany)
Bainiyazova Z.S. – c.j.s. (Saratov, Russian)
Dzhangarashev R.M. – LLM (Astana,
Kazakhstan)
Ishekov K.A. – d.j.s. (Moscow, Russian)
Kaliev A.U. – (Astana, Kazakhstan)
Kazbayeva A.G. – c.j.s. (Astana,
Kazakhstan)
Karzhaubaev S.S. – c.j.s. (Astana,
Kazakhstan)
Kiyazova A.Zh. – LLM (Astana, Kazakhstan)
Kulzhabayeva Zh.O. – c.j.s. (Astana,
Kazakhstan)
Murzashvili K.T. – (Astana, Kazakhstan)
Nurmagambetov R.G. – PhD
(Chelyabinsk, Russian)
Primashev N.M. – c.j.s. (Astana, Kazakhstan)
Rakhimberdin K.H. – d.j.s. (Ust-Kamenogorsk,
Kazakhstan)
Salykova D.O. – (Astana, Kazakhstan)
Tegizbekova Zh.Ch. – c.j.s. (Bishkek,
Kyrgyzstan)

Editor – **Koltubaeva G.B.**
Layout – **Akylbaeva S.A.**
Tel.: 8 (7172) 26-61-29

*The certificate of registration of mass media
№17761-G from 25.06.2019 from
the Information Committee of the Ministry
of Information and Communications
of the Republic of Kazakhstan
(Number and date of primary registration
№6592-Zh.07.09.2005.)*

Address: The Republic of Kazakhstan, 010000,
Astana, Zhenis ave., 15A,
tel.: 8(7172) 26-61-22
www.zqai.kz, e-mail: instzak-kz@mail.ru
institutzakonodatelstva@gmail.com

Bulletin of Institute of Legislation and Legal Information of the Republic of Kazakhstan

JARSHYSY

scientific and legal journal №4 (75)-2023

Editorial.....11

Theory of State and law

- A.I. BIRMANOVA, ZH.S. SHUKENOVA,**
D.K. RUSTEMBEKOVA Cultural rights in the corporate behavior
of students and teachers.....13
A.S. AKHMETOV Some aspects of studying the concept of cor-
ruption.....21
D.A. BAKIROV, N.D. MYRZATAEV, G.A. STAMKULOVA
Issues of improving normative and legal support of the
kazakhstani legal mentality.....33

Constitutional and Administrative Law

- K.E. ISMAGULOV, E.N. KALIAKPEROVA,**
A.K. ESKENDIROV Constitutionality of the institution of
criminal procedural prejudice.....43
R.G. NURMAGAMBETOV, S.K. UKIN, N.A. NALIZKO
New objects of law created by digital technologies and legal
consequences of legal relations with them.....53
T.V. CHEKHOVYCH Some aspects for ensuring readability
of legal acts.....61

Civil and Civil Procedure Law

- A. AMANGELDY** Interaction of intellectual property law with
certain branches of public law.....70
F.G. IBRAGIMOVA, D.B. RAZIEVA, Y.M. AYTKAZIN
«WELL-BEING» concept in educational organizations: legal
mechanisms of implementation in corporate culture.....80
E.B. ABLAEVA Specialized family courts Republic
of Kazakhstan.....89
E.B. ABLAEVA, A.R. ENSEBAYEVA, S.M.
MUKHTAROVA, S.B. SAUTBAYEVA, M.A. UTANOV Judicial
mediation in civil proceedings Republic of Kazakhstan.....102
G.B. AKHMET, D.N. BEKEZHANOV,
G.K. KOPBASSAROVA Problems of legal regulation
of digitalization in the field of climate protection.....115

Criminal law and Criminal procedure

- S.M. RAKHMETOV** Normative activity in the field
of regulation of criminal law relations.....122
K.N. SHAKIROV, A.A. ARYN, A.B. OTARBAYEVA, G.A.
KUANALIYEVA The relevance of exclusion of the risk factors
of corruption manifestations in the process of carrying out the
anti-corruption examination.....133
R.R. GALYAUTDINOV (Ufa, Russia) "Threat" as mental
violence in the system of ways of committing official violent
crimes (on the example of law enforcement practice of the
Russian Federation).....144

Z.T. ABDUKARIMOVA, N.K. ABDRAMANOVA, M.B. KAINAZAROVA Criminological description of domestic violence against women of Kazakhstan.....	150
B.T. AUYESHOVA Implementation of the "Safe city" system: how the implementation of ensuring public safety and law order.....	158

International law and Comparative law

Y.M. ABAIDELDINOV, S.V. TLEPINA, M.ZH. KULIKPAYEVA Interaction of target groups at the international and domestic level in the field of legal support of access to education.....	165
WANG HONGWEI (Harbin, China), ZHANG JU Legal aspects of energy cooperation of the Shanghai cooperation organization member states.....	176
Zh.B. MUZTAUOV, J.A. GAVRILOVA Agreements on transboundary water bodies: state and prospects of development.....	183
A.A. YESHNAZAROV, D.T. AMURTAYEVA, A.S. KUATOVA Comparative analysis of the activity of courts with the participation of jurors: on the example of the USA and Kazakhstan.....	194

Legal monitoring

R.K. SARPEKOV Issues of legislative and subordinate regulation of public relations (some theoretical and legal aspects).....	203
M.I. DIACHUK, A.S. RAMAZANOVA Mediation in criminal proceedings as a special mechanism for conflict resolution.....	216

From the lawmaking practice in the official language

A.K. MAKHAMBETOVA Certain approaches of legal technique.....	223
--	-----

Young researchers' tribune

Z.N. AMANZHOLOVA Some problems of adoption and cancellation of resolutions of the chief state sanitary doctor of the Republic of Kazakhstan issued in case of emergency.....	232
M.Z. KENZHALIEV Legal regulation of the islamic finance: comparative analysis of the legal framework of the Republic of Kazakhstan, «Astana» International financial centre and United Kingdom.....	241

The archive pages of the «Bulletin»

K.T. MURZASHEV Returning to the scientific publication of doctor of law L.T. Zhanuzakov and candidate of law B.K. Nurgazinov «The role of the Constitution of the Republic of Kazakhstan in ensuring stability and development of kazakhstani society».....	250
---	-----

Information about the scientific activities of ILLI RK.....	257
--	------------

ҚОҒАМДЫҚ ҚАУІПСІЗДІК ПЕН ҚҰҚЫҚТЫҚ ТӘРТІПТІ ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУДІ ІСКЕ АСЫРУ РЕТІНДЕ «ҚАУІПСІЗ ҚАЛА» ЖҮЙЕСІН ЕНГІЗУ

Багдат Тлектесовна Ауешова

*Ш.Есенов атындағы Каспий технологиялар және инжиниринг университеті,
«Құқықтану» кафедрасының меңгерушісі заң ғылымдарының кандидаты,
қауымдастырылған профессор, Қазақстан Республикасы, Ақтау қ.,
e-mail:baueshova@mail.ru*

Аннотация. Бұл мақаланың өзектілігі «Қауіпсіз қала» жүйесін құру тұжырымдамасына талдау жүргізу арқылы қалада қоғамдық тәртіпті және қоғамдық қауіпсіздікті қамтамасыз етуге бағытталған билік органдарының қызметінің тиімді тетіктері мен бағыттарын анықтаудан туындайды.

Қазақстанның қоғамдық қауіпсіздігін қамтамасыз ету мәселесінің құқықтық және ақпараттық-құқықтық аспектілерін зерттеудің өзектілігі болып табылады.

Мақаланың зерттеу әдістемесі жүйелі талдауға, бағдарламаның артықшылықтары мен кемшіліктерін жан-жақты анықтауға мүмкіндік беретін «Қауіпсіз қала» аппараттық-бағдарламалық кешенінің SWOT-талдауын қолдануға негізделген.

Мақалада қоғамдық тәртіпті және қоғамдық қауіпсіздікті қамтамасыз етудің теориялық-құқықтық аспектілері айқындалады. «Қоғамдық тәртіп» және «қоғамдық қауіпсіздік» ұғымдарының анықтамасына заңгерлердің көзқарастары талданады. «Қауіпсіз қала» автоматтандырылған-талдамалы жүйесін енгізу тәжірибесіне ерекше көңіл бөлінеді.

Аталған мақалада ірі қалаларда қоғамдық тәртіпті және қоғамдық қауіпсіздікті қамтамасыз ету мәселелеріне ерекше көңіл бөлінеді. «Қауіпсіз қала» жүйесін енгізу серпінінің халық қауіпсіздігін қамтамасыз ету тиімділігін арттыруға әсері талданады.

Мақалада қоғамдық тәртіпті қорғау саласында ішкі істер органдары қызметтерін ұйымдастыру кезінде «Қауіпсіз қала» жүйесін қолданудың жаңа әдістемесі анықталған. Оңтайлы әдістерді пайдалану негізінде Қазақстанның қоғамдық қауіпсіздігінің жаңа тұжырымдамасын жетілдіру үшін ұсыныстар жасалған, сонымен қатар «Қауіпсіз қала» жүйесінің сапасын және қолдану тиімділігін жақсарту бойынша ұсыныстар әзірленген.

«Қауіпсіз қала» автоматтандырылған ақпараттық-талдамалы жүйесінің сапасы мен қолдану тиімділігін зерттеу жүргізілген. Мәселенің оң шешімі үшін «Қауіпсіз қала» автоматтандырылған ақпараттық-талдамалы жүйесін қолдану, енгізу бойынша батыс елдерінің оң тәжірибесі талданады.

«Қауіпсіз қала» автоматтандырылған ақпараттық-талдамалы жүйесін дамыту және енгізу бойынша мақсаттық бағдарламаны қаржыландыруды қамтамасыз етудің жүйесі қарастырылған. Ірі қалаларда қоғамдық қауіпсіздікті қамтамасыз ету тиімділігін арттыру мәселесін қазақстандық және шетелдік зерттеушілер тарапынан әр түрлі көзқараста зерттелген.

Түйін сөздер: қауіпсіз қала, қоғамдық қауіпсіздік, басқарушылық тетік, қоғамдық тәртіп, қоғамдық қауіпсіздік, құқықтық мемлекет, құқық қорғау органдары, адам мен азаматтың құқықтары мен бостандықтарын қорғау, ақпараттық қамтамасыз ету, қауіпсіздік.

ВНЕДРЕНИЕ СИСТЕМЫ «БЕЗОПАСНЫЙ ГОРОД» КАК РЕАЛИЗАЦИЯ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ОБЩЕСТВЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ И ПРАВОПОРЯДКА

Ауешова Багдат Тлектесовна

*Каспийский университет технологий и инжиниринга имени Ш. Есенова,
Заведующий кафедрой «Правоведение», кандидат юридических наук,
ассоциированный профессор, Республика Казахстан, Актау,
e-mail: baueshova@mail.ru*

Аннотация. Актуальность данной статьи обусловлена анализом концепции создания системы «Безопасный город» и выявлением эффективных механизмов и направлений деятельности органов власти, направленных на обеспечение общественного порядка и общественной безопасности в городе.

Исследование правовых и информационно-правовых аспектов вопроса обеспечения общественной безопасности Казахстана является актуальным.

Методология исследования статьи основана на использовании SWOT-анализа программно-аппаратного комплекса «Безопасный город», что позволяет провести системный анализ, всесторонне выявить преимущества и недостатки.

В статье определены теоретико-правовые аспекты обеспечения общественного порядка и общественной безопасности. Анализируются взгляды юристов на определение понятий «общественный порядок» и «общественная безопасность». Особое внимание уделено опыту внедрения автоматизированной аналитической системы «Безопасный город».

В данной статье особое внимание уделено вопросам обеспечения общественного порядка и общественной безопасности в крупных городах. Анализируется влияние импульса внедрения системы «Безопасный город» на повышение эффективности общественной безопасности.

В статье определена методика использования системы «Безопасный город» при организации службы органов внутренних дел в сфере охраны общественного порядка. На основе использования оптимальных методов даны рекомендации по совершенствованию новой концепции общественной безопасности в Казахстане, а также рекомендации по повышению качества и эффективности системы «Безопасный город».

Проведено исследование качества и эффективности использования автоматизированной информационно-аналитической системы «Безопасный город». Для положительного решения проблемы анализируется положительный опыт западных стран по использованию и внедрению автоматизированной информационно-аналитической системы «Безопасный город».

Рассмотрена система обеспечения целевой программы по разработке и внедрению автоматизированной информационно-аналитической системы «Безопасный город». Проблема повышения эффективности общественной безопасности в крупных городах исследовалась казахстанскими и зарубежными исследователями с разных сторон.

Ключевые слова: безопасный город, общественная безопасность, механизм управления, общественный порядок, общественная безопасность, правовое государство, правоохранительные органы, защита прав и свобод человека и гражданина, информационное обеспечение, безопасность.

IMPLEMENTATION OF THE "SAFE CITY" SYSTEM: HOW THE IMPLEMENTATION OF ENSURING PUBLIC SAFETY AND LAW ORDER

Auyeshova Bagdat Tlektesovna

Caspian University of Technology and Engineering named after Sh. Yessenov, Head of the Department of Law, Candidate of Law, Associate Professor, Republic of Kazakhstan, Aktau, e-mail: baueshova@mail.ru

Abstract. *The relevance of this article is due to the analysis of the concept of creating the "Safe City" system and the identification of effective mechanisms and activities of the authorities aimed at ensuring public order and public safety in the city.*

The study of legal and information-legal aspects of the issue of ensuring public security in Kazakhstan is relevant.

The research methodology of the article is based on the use of a SWOT analysis of the Safe City hardware and software system, which allows for a systematic analysis, comprehensively identifying advantages and disadvantages.

The article defines the theoretical and legal aspects of ensuring public order and public safety. The views of lawyers on the definition of the concepts of "public order" and "public safety" are analyzed. Particular attention is paid to the experience of implementing the automated analytical system "Safe City".

In this article, special attention is paid to the issues of ensuring public order and public safety in large cities. The impact of the impulse to implement the "Safe City" system on improving the efficiency of public safety is analyzed.

The article defines the methodology for using the "Safe City" system in organizing the service of internal affairs bodies in the field of public order protection. Based on the use of best practices, recommendations are given for improving the new concept of public safety in Kazakhstan, as well as recommendations for improving the quality and efficiency of the Safe City system.

A study of the quality and efficiency of the use of the automated information and analytical system "Safe City" was carried out. For a positive solution to the problem, the positive experience of Western countries in the use and implementation of the automated information and analytical system "Safe City" is analyzed.

The system for providing the target program for the development and implementation of the automated information and analytical system "Safe City" is considered. The problem of increasing the efficiency of public security in large cities was studied by Kazakh and foreign researchers from different angles.

Keywords: *safe city, public safety, management mechanism, public order, public safety, rule of law, law enforcement agencies, protection of human and civil rights and freedoms, information support, security.*

DOI: 10.52026/27885291_2023_75_4_158

Кіріспе

Құқықтық тәртіптің әлсіреуімен, өзге теріс әлеуметтік процесстердің туындауымен сипатталатын қазіргі қоғамдық өмірдің тұрақсыздығы жағдайында қоғамдық (әлеуметтік) тәртіпті және қоғамдық қауіпсіздікті қамтамасыз ету мәселелері мемлекеттік билік органдарының, ғалымдардың, сонымен қатар құқық қорғау қызметін жүзеге асыратын тәжірибешіл қызметкерлердің назарындағы басым нысан қатарына кірді.

«Қауіпсіз қала» жүйесін енгізу халық қауіпсіздігінің деңгейін арттыруға, азаматтардың лайықты өмірін және еркін дамуын қамтамасыз ететін жағдай жасауға, қылмыстық қол сұғушылықтардан материалдық ысыраптарды азайтуға, азаматтарды билік органдарымен, құқық қорғау органдарымен қоғамға қарсы құбылыстарға қарсы іс-қимыл көрсету мәселелерін шешуде құрылымды өзара әрекеттесуге белсендендіруге мүмкіндік беретін технология болып табылады.

Әдістер мен материалдар

Мақаланы зерттеу аясында диалектикалық танымның жалпы ғылыми әдісі пайдаланылады. Қоғамдық қауіпсіздікті жіктеу және электрондық үкіметті пайдалану және қолдану әдістерін салыстыру сонымен қатар халық қауіпсіздігінің деңгейін арттыратын, азаматтардың лайықты өмірі мен еркін дамуын қамтамасыз ететін жағдайларды жасайтын аппараттық-бағдарламалық кешенді қолдану жүйесінде салыстырмалы құқықтау әдісі қолданылады. Мақалада барлық зерттеулер мен талдаулар құқық саласындағы зерттеудің қазіргі заманғы әдістерін пайдалана отырып жүзеге асырылған.

Нәтижелер мен талқылаулар

Бүгінгі таңда Қазақстанда қауіпсіздіктің әртүрлі түрлері, соның ішінде қоғамдық қауіпсіздікті қамтамасыз ету ерекше өзектілікке ие болады.

Мемлекет Басшысы Қасым-Жомарт Тоқаев "Сындрлы қоғамдық диалог – Қазақстан-

ның тұрақтылығы мен өркендеуінің негізі" атты Қазақстан халқына Жолдауындағы жолдаудың үшінші міндеті "Азаматтардың құқықтары мен қауіпсіздігін қамтамасыз ету" екенін атап өтті [1].

Қоғамдық қауіпсіздікті қамтамасыз етуде мемлекет пен қоғамның тек құқықтық қана емес, сонымен қатар ұйымдастырушылық, материалдық, кадрлық және басқа да құралдары мен мүмкіндіктері қолданылады, бұл тұтастай алғанда мәселенің тұжырымдамалық көрінісін анықтайды және қоғамдық қауіпсіздікті құқықтық және ақпараттық қамтамасыз ету механизмін біртұтас теориялық практикалық негіздеуге бағытталған танымның жалпы ғылыми әдістерін қолдану мүмкіндігін көрсетеді.

Қоғамдық қауіпсіздікті, құқықтық тәртіпті және қоғам қауіпсіздігін қамтамасыз ету жөніндегі іс-шаралардың өзектілігі, атап айтқанда, тұтас халық мекендейтін ортада (тұрғын, қоғамдық және әкімшілік ғимараттар, өнеркәсіптік және ауыл шаруашылығы өндірісінің объектілері, көлік, байланыс, радиохабар тарату, теледидар, коммуналдық шаруашылықтың техникалық құрылыстары мен жүйелері (су, газ, жылу, электрмен жабдықтау және т.б.), табиғи ресурстар және т. б.) әртүрлі қауіп-қатерлердің болуына байланысты. Алайда, қоғамдық қауіпсіздікті сауатты қамтамасыз ету әрқашан ғылыми негізделген және іс жүзінде бекітілген болуы керек. Қазіргі заманғы құқықтық реттеу үшін қоғамдық қауіпсіздіктің практикалық негіздерін әзірлеу қажеттігі пісіп-жетілді деуге болады.

Қоғамдық қауіпсіздік деп басқа адамдардың өмірі мен денсаулығын сақтау, ғимараттардың, құрылыстардың бұзылуына немесе зақымдануына, не болмаса лауазымды тұлғалардың немесе азаматтардың айналадағы адамдар үшін жоғары қауіп бар қызмет әрекетінің нәтижесінде туындауы мүмкін салдардың басталуына жол бермеу мақсатында мемлекет тарапынан белгіленген арнайы ұйымдастырушылық-техникалық ережелерді қатаң сақтау және орындауға негізделген қатынастар жүйесі аталады. В.И.Дальдың түсіндірме сөздігінде тәртіп дегеніміз – істің кезекті, ретті орындалуын, заттардың белгілі бір орналасуын сақтау, дұрыс құру [2]. Қауіпсіздік деп қауіптің жоқтығы, сақталғандық, сенімділік аталады [3].

Құқықтық мемлекетте қоғамдық тәртіптің барлық элементтері өзара әрекеттеседі және оның қорғауында болады. Алайда тек құқықтық тәртіп қана арнайы мемлекет-

тік-құқықтық шаралармен қорғалады [4].

Қоғамдық тәртіптің жалпы заңгерлік анықтамасын И. В. Деминің ұсынған: «Қоғамдық тәртіп – бұл азаматтардың құқық нормаларында және заңгерлік сипаттағы емес өзге нормаларда белгіленген тілдесу саласындағы мінез-құлық ережелерін саналы және ерікті түрде сақтауы барысында қалыптасатын, дамыған қоғам жағдайында адамдардың ұйымдасқан және тұрақты біріккен өмірін қамтамасыз ететін ерікті қоғамдық қатынастардың тәртібі» [5, 5-6 б.].

Бұл зерттеулер демократия мен жариялылықтың кеңеюімен, заңдылықты нығайту қажеттілігімен қатар жүретін, елде орын алып жатқан және белгісіз уақытқа созылып кеткен әлеуметтік-экономикалық өзгерістер жағдайында қалалардың, кенттердің және басқа мекендердің көшелері мен басқа да қоғамдық орындарында қоғамдық тәртіпті қамтамасыз ету ерекше өзектілікке ие.

"Қауіпсіз қала" жобасының тұжырымдамасы мемлекеттік басқарудың стратегиялық бағдарламаларының бірі болып табылады және Қазақстан қалаларының болашағын стратегиялық жоспарлаудың негізі бола алады. Сондықтан болашақ дамуды түзету және модельдеу мақсатында осы бағдарламаны іске асырудың оң және теріс әсерлерін ескеру өте маңызды. Сондықтан, "Қауіпсіз қала" - бұл болашақтың қалаларының бірыңғай ақпараттық-ресурстық кеңістігінің кешенді құрамдас бөлігі ретінде қалаларды тұрақты және орнықты дамытудың негізі болып табылады.

Қауіпсіз қала-бұл төтенше жағдайдың сипатын қысқа мерзім ішінде анықтауға және оның алдын алуға немесе оның салдарын жою бойынша барынша тиімді шешімдер қабылдауға қабілетті аппараттық-бағдарламалық кешен деуге болады. Қазіргі таңда урбанизацияның дамуымен қала қоғам өмірін сақтау үшін әртүрлі функцияларды орындайтын көп деңгейлі сипаты бар күрделі құрылымға айналды. Қала тұрғындарының қауіпсіздігін қамтамасыз ету, қаланың ішкі жүйелерін және олардың "әлсіз жерлерін" бақылау, елді мекендегі іс-шаралар туралы барлық қажетті ақпаратпен жұмыс істеу, құқық қорғау органдарына көшелердегі құқықтық тәртіптің жай-күйін тәулік бойы бақылау үшін қажетті жабдықты ұсыну мақсатында жоғарыда аталған функцияларды толық қуатында орындауға қабілетті өз иерархиясымен бірыңғай жүйе құру қажет. Әр түрлі көздерден алынған деректерді біріктіріп, жинақтай алатын, оларды

құрылымның позицияларға дұрыс бөле алатын, сондай-ақ төтенше жағдайда туындайтын міндеттерді тез орындай алатын жүйе құру қажет. Дәл осы "Қауіпсіз қала" кешенін іске асыру дегенді білдіреді.

Қоғамдық қауіпсіздіктің теориялық және құқықтық мәселелерін зерттеудің ерекше өзектілігі "қазіргі ғылымда қоғамдық қауіпсіздіктің жеткілікті дамыған теориясы мен әдіснамасы болмаған жағдайда қоғамдық қауіпсіздікті қамтамасыз етудің оңтайлы негізделген моделін қарқынды іздеумен" ерекшеленеді. Қазақстанның қоғамдық қауіпсіздігін қамтамасыз ету проблемасының ғылыми әзірленуінің қазіргі деңгейі теориялық-әдіснамалық және құқықтық ақпаратты ашатын жүйелі тәсіл талаптарына толық көлемде жауап бермейді.

Қазіргі таңда жалпы жүйелік ұғымдардың арасында «қауіпсіздік» және «ұлттық қауіпсіздік» ұғымдары ерекше мәнге ие, бұл геосаяси, әлеуметтік-экономикалық, ғылыми-техникалық құбылыстар мен процесстердің объективті түрде күрделенуімен және өспелі серпініне, қоғамның ақпараттандырылуына, әлемдік шаруашылық байланыстар мен қаржылық қатынастардың жаһандануына байланысты. Аталған процесстердің нәтижесінде қоғам мен мемлекеттің тіршілігіне қауіп төндіретін, бар тәуекелдер мен қауіптердің және олардың жаңа түрлерінің пайда болуы¹.

Қазіргі уақытта әрбір жеке мемлекеттің өзінің ұлттық қоғамдық мүдделерін және аймақтық біртұтастығын қорғауға талпынысы ұлттық егемендік қағидаларын жоққа шығармайтын түрлі ұлттан жоғары құрылымдардың қызмет әрекетін жаһандандыру процесстерінің дамуы жағдайында жүзеге асырылады. Осыған байланысты мемлекетті және оның азаматтарын қорғау, сыртқы ортаның жоғары турбуленттілігі жағдайында қоғамдық өмірдің барлық тұстарының тұрақты әрі қауіпсіз дамуының заманауи мәселелері жаңа маңынаға ие болып, шешілу жолдарының жетілдірілуін талап етеді және «ұлттық қауіпсіздік» категориясының сапалық мазмұнын тек құқықтық бағыт тұрғысынан емес, сонымен қатар экономикалық ғылым тұрғысынан кешенді зерттелуін қажет етеді.

Қоғамдық тәртіпті және қауіпсіздікті сақтау саласындағы қатынастар азаматтардың күнделікті өмірімен, еңбек және

қоғамдық-саяси қызметімен, олардың құқықтарымен, бостандықтары мен заңды мүдделерімен неғұрлым тығыз байланысты. Сондықтан қоғамдық тәртіпті және қауіпсіздікті сақтау мәселелері ішкі істер органдарының, сонымен қатар соңғы уақытта тізімі елеулі түрде кеңейген қоғамдық тәртіп және қауіпсіздік нысандарын анықтауға назар аударған заңгер-ғалымдардың жоғары қызығушылығын тудырады, бұл азаматтар, қоғам мен мемлекет үшін әлеуетті сыртқы және ішкі қауіптердің артуын білдіреді.

Жақын арадағы жылдарда ірі қалалардың дамуы келешегінде қоғамдық-саяси өмірдегі белсенділіктің артуы, түрлі қалалық, мемлекеттік және халықаралық іс-шараларды жүргізу, шетелдік қонақтар санын арттыру мемлекетіміздің сыртқы аренада белгілі орын алғанының белгісі болады. Осындай жағдайда ірі қалаларда қылмыстық мәні бар қайшылықтардың алуан түрлілігі сол қайшылықтарды анықтаудың және шешудің түрлі құралдарына жүгіну, құқық бұзушылықтардың және төтенше жағдайлардың алдын алу нысандары мен әдістерінің неғұрлым кең жиынтығын пайдалану қажеттілігін көрсетеді. Ірі қалаларда көптеген мәдени құндылықтардың шоғырлануы, бос уақытты өткізу түрлерін таңдаудың кең мүмкіндіктері, қызмет ету таптауындарының өзгеруі сол қалалардың маңайынан және алыс және жақын шетелден қонақтардың тұрақты өспелі ағынын тудырады. Бұл жағдайлар жергілікті өзін-өзі басқару органдарының және құқық қорғау органдарының алдына келушілердің жат мінез-құлқысының мәселесімен, сондай-ақ оларға деген төзімділік көрсету мәселесімен бетпе-бет келуіне себепші болады.

Аталған мән-жайлар халықтың белгілі бір бөлігінің әкімшілік тұру мекен жайының және құқықтық тәртіп бұзушылықтарын жасау орындарының сәйкес келмеуі сияқты қиындықтарды тудырады, бұл олардың уақтылы анықталуын қиындатады, есепке алу және олардың алдын алу, құқық бұзушылардың «көші-қоны», қалаларда қылмыстық байланыстардың пайда болуына әкеп соқтырады. Ірі қалаларда басқа жерлермен салыстырғанда қоғамдық қауіпсіздік пен оперативтік жағдай суретін түбегейлі өзгертетін әлеуметтік сипаттағы жаңа құбылыстар, жаңа экономикалық қатынастар жиірек туындап, қалыптасатындықтан, қоғамдық

¹ «Қазақстан Республикасының ұлттық қауіпсіздігі туралы» Қазақстан Республикасының 2012 жылғы 6 қаңтардағы № 527-IV Заңы. // <https://adilet.zan.kz/kaz> (Жүгіну күні: 20.03.2023.)

тәртіпті және қоғамдық қауіпсіздікті қамтамасыз ету мәселелеріне баса назар аударылу керек.

«Қауіпсіз қала» мәселесін зерттеу барысында түрлі елдерде шамамен 2000-шы жылдардың басында енгізіле бастады. Оның пайда болуы орынды болды және уақыт талабына сай болды – мегаполистердің дамуы, жаппай және әртекті көші-қон, барған сайын дискретті және қиын бақыланатын қалалық инфрақұрылымның күрделенуінен туындайды. Әлемдік тәжірибесін зерттеу барысында бейне камералар Еуропа мен Американың барлық жерлік ірі қалаларының көшелерінде орнатылған, оларды құқық қорғау органдары тәртіпті сақтау және қылмысты ашу үшін пайдаланады. Бүгінгі таңда Ұлыбритания бұл салада көшбасшы болып табылады, ол әлемде алғашқылардың бірі болып азаматтардың қауіпсіздігін қамтамасыз ету үшін бейнебақылауды қолданды және өзінің құқық қорғау органдарының тиімді жұмысы үшін соңғы техникалық құралдарды енгізген. Бейнебақылау жүйелерін енгізу өзін қауіпсіз сезінгісі келетін қала тұрғындарының кең қолдауына ие болды.

Қорытынды

Көріп отырғанымыздай, жүйені енгізу тұжырымдаманың негізінде қабылданған шексіз шешім болып табылады. Алайда, тәжірибе көрсеткендей, әдетте «Қауіпсіз қала» тапсырыс берушінің қаржылық мүмкіндіктеріне қарай ішінара енгізілуі мүмкін. Мәселен, егер қалада қорғалуы мемлекеттік бюджеттен қаржыландырылатын көлік магистральдары сияқты қалалық маңызы бар нысандар болса, «Қауіпсіз қала» жоғары ықтималдылықпен жол қозғалысының қауіпсіздігін бақылау үшін жобаланатын болады.

Егер қала әкімшіліктерінің мүмкіндіктері туралы айтатын болсақ, олардың мүдделерінің саласы жиі жағдайда нысандарды басқарудан тұрады. Бұл дегеніміз вандализмді, кіреберістер есіктері бұзуды ескерту, аула сыпырушылар мен жұмысшылардың жұмыс кестесі мен сапасын, ұй маңындағы аймақтың күйін бақылау.

Қазақстан Президенті Қасым-Жомарт Тоқаев Қытайдағы жеке деректерді цифрлау әдісін жоғары бағалап, Қазақстан Пекин тәжірибесін қолдануы тиіс деген еді. Тоқаевтың бұл сөзі Қазақстанда қытайлықтарға

қарсы күшейген көңіл-күй жағдайында және АҚШ-ның бейнебақылау және цифрлық технологиялар жүйелерін шығару бойынша қытайлық компанияларға қарсы санкциялары жасалған кезде айтылған еді².

Алайда Қазақстан аймағында құқықтық тәртіпті қамтамасыз ету және құқық бұзушылықтардың алдын алу сегментін енгізу және дамыту қарқындары (бейнебақылау және төтенше байланыс жүйелері) төмендеуде. Қазіргі таңда «Цифрлық Қазақстан» мемлекеттік бағдарламасының аясында қауіпсіздік саласындағы келесі басты жобалар жүзеге асырылуда³:

- Қазақстан Республикасының шағын қалаларын шұғыл басқару орталықтары;
- «Сергек» бейнетіркеуіштер жүйесі.

Бұл жобалар аймақ тұрғындары үшін барынша қауіпсіздік пен жайлылықтың қамтамасыз етуге бағытталған.

Қазіргі таңда жабдықтардың сәйкесіздігі, теріс ұйымдастырушылық шешімдер мен жобалаудағы қателіктер сияқты техникалық сипаттағы мәселелер өзекті болып отыр. Камералардың төмен тұнықтылығының салдарынан ахуал элементтерін егжей-тегжейлі қарау, адам бейнесін тану және көлік құралдарының мемлекеттік тіркеу белгілерін сәйкестендіру мүмкіндігі жоққа шығарылады.

Нұр-Сұлтан қаласын дамыту бойынша жиында Қазақстан Президенті Қасым-Жомарт Тоқаев қаланы цифрлау бойынша жұмысты сынға алды. Тоқаевтың айтуынша, қала көшелерінде орналастырылған «Сергек» камералары тек жүргізушілерден айыппұл жинауға ғана бағытталған.

Сондықтан да «Қауіпсіз қала» және «Қауіпсіз аула», «Қауіпсіз аймақ», «Қауіпсіз туризм» сияқты маңызды әрі қажетті жобалар біздің қоғамға өзекті болып отыр.

Бейнебақылау жүйелерін енгізу өзектілігі туралы айтатын болсақ, жаңалықтарда жиі білім беру және мектепке дейінгі мекемелерінің аймағында оқушылардың және мектеп жасына дейінгі балалардың қауіпсіздігіне байланысты түрлі оқиғалар көрсетілуде. Негізінен мұндай жағдайлар бірнеше себеппен туындайды: нысанда толықтай бейнебақылаудың жоқтығы, не болмаса бейнебақылаудың нашар сапасы, яғни төмен тұнықтылығы немесе «соқыр аймақтардың» болуы; сол бейнекамералардың мәліметтеріне мониторинг жасалмауы. Алайда бейнебақылау нарығы белсенді түрде дамып,

² Нужны ли Казахстану камеры Hikvision? // <https://rus.azattyq.org/a/kazakhstan> (Жүгіну күні: 20.03.2023.)

³ «Ақпаратты Қазақстан – 2020» Мемлекеттік бағдарламасы. // https://egov.kz/cms/kk/articles/gp_inf_kaz (Жүгіну күні: 20.03.2023.)

бүгінгі күні мемлекеттік мекемелердің барлық түрлері үшін экономикалық және техникалық тұрғыда қолжетімді болып отыр.

Сонымен, бүгінгі күні кешенді жобалар өте сирек енгізіледі деп айтуға болады. «Қауіпсіз қаланың» әрбір орнатылымы тапсырыс беруші қалайтын нақты мақсатқа, қорғау мен бақылауды бірінші кезекте қажет ететін қала ортасының белгілі бір саласына, сонымен қатар, жүйе орнатылатын субъектінің мүмкіндіктері мен өлшемдеріне байланысты болады. Бұндай беталыс тек тереңдей бастайды деп ойлаймыз, және бұның өз жақсы тұстары бар: бұндай «тіктік» жүйе

енің жоғары айқындылығын және тиімділігін қамтамасыз етуге мүмкіндік береді, сонымен қатар түрлі теріс пайдалануларға жол бермейді.

Осылайша, «Қауіпсіз қала» бұл халықтың қауіпсіздік деңгейін арттыруға, азаматтардың лайықты өмірі мен еркін дамуын қамтамасыз ететін жағдай жасауға, қылмыстық қол сұғушылықтардан болатын материалдық шығындарды азайтуға, азаматтарды сындарлы іс-әрекетке белсендіруге мүмкіндік беретін технология.

ӘДЕБИЕТТЕР

1. Қазақстан Республикасы Президентінің «Сындарлы қоғамдық диалог - Қазақстандағы тұрақтылық пен өркендеудің негізі» атты Мемлекет басшысының 2019 жылғы 2 қыркүйектегі" жолдауы// <https://www.akorda.kz/> (Жүгіну күні: 20.03.2023.)
2. Даль В. И. Толковый словарь живого великорусского языка: в 4 т. Т. 1. –Москва: ОЛМА Медиа Групп, 2009. - 573 с.
3. Лазарев В.В., Попов Л.Л., Розин Л.М. Правовые основы обеспечения общественного порядка. Учебное пособие. - М.: Изд-во Акад. МВД СССР, 2007. – 75с.
4. Колонтаевский Ф.Е. Организация и совершенствование деятельности милиции общественной безопасности: учебное пособие / Акад. МВД России. - М., 1995. - 74 с.
5. Демин И.В. Общественная безопасность: теоретико-методологические аспекты // Юридический мир. - 2007. - № 6. - С.5-7.

REFERENCES

1. Message of the President of the Republic of Kazakhstan "Constructive public dialogue - the basis of stability and prosperity in Kazakhstan" dated September 2, 2019// <https://www.akorda.kz/> (20.03.2023.)
2. Dal V. I. Explanatory dictionary of the living Great Russian language: in 4 volumes. T. 1. - Moscow: OLMA Media Group, 2009. - 573 p.
3. Lazarev V.V., Popov L.L., Rozin L.M. Legal basis for ensuring public order. Tutorial. - M., Publishing house Acad. Ministry of Internal Affairs of the USSR, 2007. – 75 s.
4. Kolontaevsky F.E. Organization and improvement of the activities of the public security police: textbook / Acad. Ministry of Internal Affairs of Russia. - M., 1995. - 74 s.
5. Demin I.V. Public safety: theoretical and methodological aspects // Legal world. - 2007. - No. 6.- P.5-7.